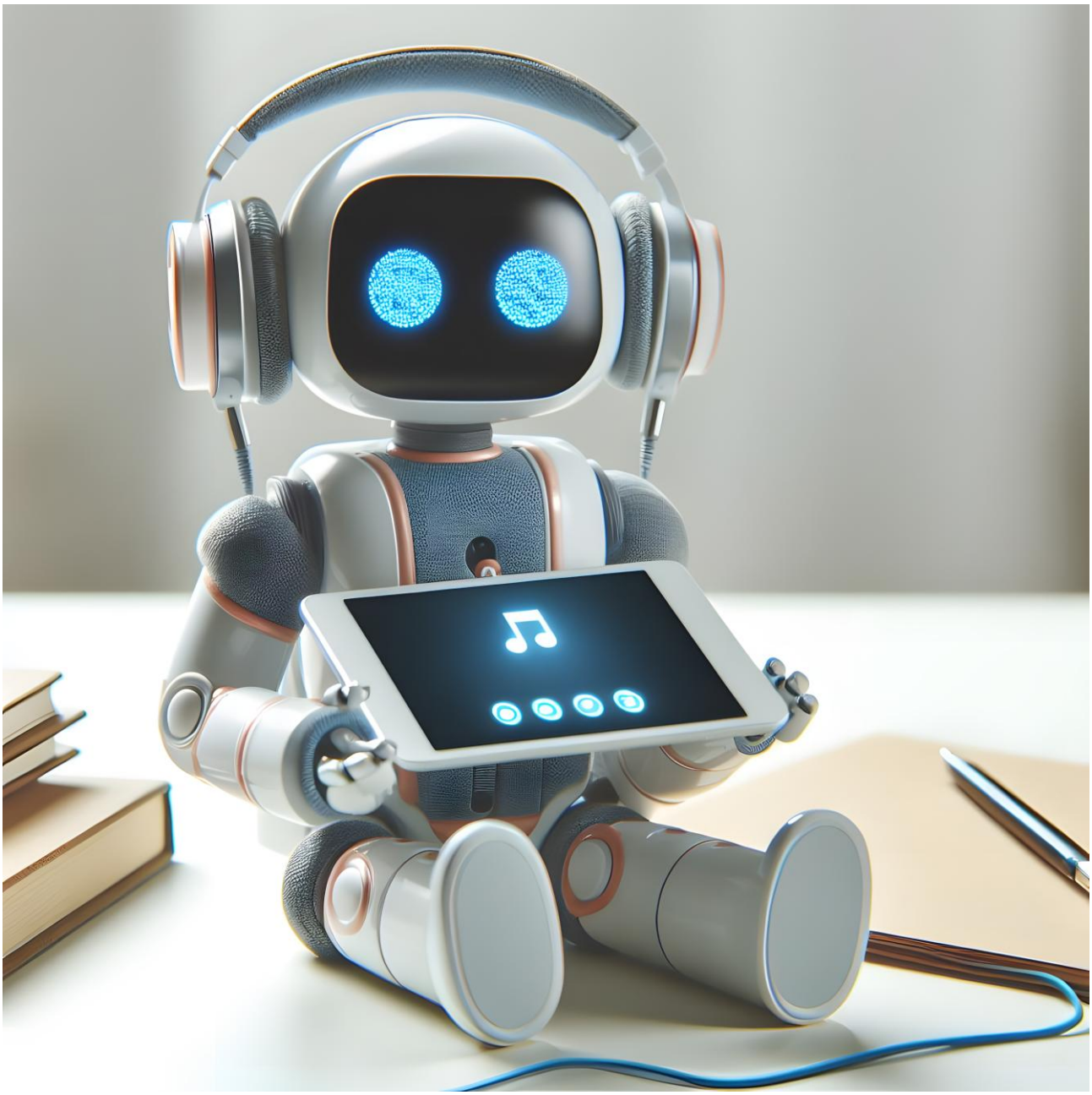
AI og rettighedshavernes stilling

Forsidebillede: Adobe Stock

AI og rettighedshavernes stilling

Udgiver: Akademikerne, Udvalget til Beskyttelse af Videnskabelig Arbejde (UBVA)

Adresse: Store Kongensgade 40H, 1264 København K

Hjemmeside: www.akademikerne.dk

Forfattere: Nicoline J. Motzfeldt, Morten Rosenmeier

Fotos: Adobe Stock

Version: 1.0

Udgivet: Juni, 2026

Citeres som: Motzfeldt, Rosenmeier (2026): AI og rettighedshavernes stilling. Akademikerne, UBVA.

Rettigheder: © 2026 Akademikerne. Teksten må citeres med tydelig kildeangivelse.

AI og rettighedshavernes stilling

1. Indledning 2
2. Hvad er ophavsret? 3
3. Ophavsretlige udfordringer ved AI-teknologi 5
4. Hvad siger loven? 6
4.1. Ophavsretlig beskyttelse af litterære og kunstneriske værker 6
4.2. Naboretlig beskyttelse 6
4.3. Hvad medfører beskyttelsen? 6
4.4. Ophavsretlige undtagelser 7
4.5. Hvorfor er generativ AI en ophavsretlig udfordring? 7
4.6. Eksemplarfremstilling som led i programmering og træning 8
4.7. Er tekst- og datamining en ophavsretskrænkelse? 8
4.8. Fremskaffelse og distribution af ulovlige træningsdata 10
4.9. Generative AI-løsningers output 10
4.10. Hvem hæfter for output-relaterede krænkelser? 12
4.11. Er selve det, at AI-programmer tillader gengivelse af beskyttet stof, en onlinetransmission af stoffet? 13
4.12. De ideelle rettigheder. Ophavsretslovens § 3 13
4.13. Opsummering. Hvorfor er generativ AI-teknologi en ophavsretlig udfordring? 14
5. Løsninger 14
5.1. Indskriden ved forbud 15
5.2. Tilfælde, hvor der er behov for aftaler 15
5. 3. Individuelle og kollektive aftaler 15
5.4. Aftaleindgåelse ved kollektiv ophavsretsforvaltning 17
5.4.1. Hvad er kollektiv rettighedsforvaltning? 17
5.4.2. Hvilket juridisk grundlag for kollektiv forvaltning være baseret på? 18
5.4.3 Hvad har vi nået indtil nu? 20
5.5. Næste skridt 20
5.6. Kulturministeriets rapport fra september 2025 20

1. Indledning

Til hverdag tager mange det nok for givet at læse en god bog eller høre en sang, der vækker både minder og følelser. Vi har fælles referencer til boguniverser som Harry Potter og George Orwell, vi kan alle synge med på Beatlessange, og de fleste kender også Mona Lisa – uden nødvendigvis at have set originalen.

Der er ikke bare tale om underholdning. Litteratur, musik og kunst former måden, vi forstår verden på. Det er kulturelle pejlemærker, der både afspejler vores tid og skubber den fremad. Der opstår en fælles kulturel hukommelse på baggrund af både musik, tekster og kunst i øvrigt. Det bliver til symboler, vi vender tilbage til i debatter, medier og hverdagssamtaler.

Fælles for de omtalte værker er, at det foruden en original idé har krævet en enorm mængde tid, kreativitet og kompetencer af de mennesker, der har skabt dem. Mennesker, som for manges vedkommende har brug for en indtægt for det arbejde, de har udført.

Med digitaliseringen og den pludselige stigning i tilgængelighed og kapacitet i kunstigt intelligente sprogmodeller – generativ kunstig intelligens – blev det pludselig muligt hurtigt at generere tekster, musik, billeder og video af høj kvalitet på meget kort tid. På rekordtid har virksomheder, offentlige institutioner og private brugere taget teknologien til sig i alt fra kundeservice og undervisning til kreativt arbejde og softwareudvikling.

Kunstig intelligens (AI) er et bredt begreb, der dækker teknologier, som kan analysere data, genkende mønstre og træffe beslutninger ofte for at automatisere eksisterende opgaver. Det kan være alt fra at sortere e-mails til at opdage svindel eller styre en robotarm.

Generativ AI er en nyere underkategori af AI, som ikke kun analyserer data, men skaber nyt indhold: tekst, billeder, lyd, kode eller video. Hvor traditionel AI svarer på spørgsmål eller klassificerer information, kan generativ AI producere noget, der ligner det, mennesker selv kunne have lavet.

Det er på den ene side en stor gave, som rummer store effektiviseringsgevinster og gør det muligt for menigmand med relativt få ressourcer at få en slags digital personlig assistent, som klarer mange krævende opgaver på få sekunder.

På den anden side, er der en stor slagside, som vi i denne rapport vil adressere og kaste lys over: kunstig intelligens i form af generativ AI kan kun bruges, fordi modellerne er blevet trænet på store mængder materiale, som tidligere tiders mennesker har brugt tid og kræfter på at udarbejde. Det sker ofte uden ophaverens eller de andre rettighedshaveres accept. Også det output, AI-løsningerne genererer, kan indebære ophavsretsindgreb. Programmering, vedligeholdelse og brug af AI-løsninger medfører således ofte en adfærd, der strider mod ophavsretsloven.

Hvorfor er det et problem? Den uhindrede brug af menneskeskabte værker til træning af AI programmer udfordrer netop fremtidens produktion af samme. Original musik, værker og lyd koster tid og penge at skabe, og derfor skal der findes løsninger for beskyttelse af rettighedshavernes stilling, så vi fortsat har menneskeskabte værker, der bliver til symboler, der former og definerer vores sammenhængskraft og fælles hukommelse.

Rapporten her udarbejdet i samarbejde med Udvalget til Beskyttelse af Videnskabeligt Arbejde (UBVA). Den er ført i pennen af uddannelsesdirektør i Akademikerne Nikoline J. Motzfeldt og UBVAs forperson Morten Rosenmeier. Den har til formål at danne grundlag for en debat om rettighedshavernes stilling i en tid, hvor AI er kommet for at blive og i sidste ende regulering, der skaber plads til både brugen af generativ AI og en holdbar model for ophavsretligbeskyttelse af menneskeskabt materiale.

Centrale budskaber

- AI krænker tit danske akademikeres ophavsrettigheder til bøger, artikler, design og arkitektur mm.
- Krænkelserne sker ikke alene i input-fasen, når AI fodres med beskyttede tekster og billeder mm. som led i træning og brug. Der sker også krænkelser i output-fasen, når AI gengiver beskyttet stof, herunder f.eks. bøgers data fra faglitteratur, billeder eller tegninger.
- Det er vigtigt, at vi får løst problemerne. Nogle af dem skal løses ved, at rettighedshaverne skal have bedre muligheder for at sige nej til, at deres beskyttede stof bliver brugt i AI-sammenhæng. Andre skal løses via aftalevejen, herunder ved licensaftaler indgået af kollektive forvaltningsorganisationer såsom Tekst & Node, VISDA og Forfatternes Forvaltningsselskab.
- På den måde kan det bl.a. sikres, at de akademiske ophavere får deres rettigheder respekteret, men uden at det spænder ben for AI-udviklingen.

2. Hvad er ophavsret?

Ophavsret er et juridisk regelsæt, der beskytter bøger, musik, film, software mmm. Reglerne findes i ophavsretsloven. Beskyttelsen indebærer, at det kræver tilladelse fra den, der har rettighederne, at kopiere og distribuere det beskyttede stof. Hvis et forlag vil udgive et manuskript i bogform, kræver det derfor en aftale med forfatteren. Og hvis en møbelproducent vil producere og markedsføre et designmøbel, kræver det en aftale med designeren. Rettighedshaverne kan evt. gøre det til en betingelse, at de får betaling, f.eks. i form af forskud og royalties, dvs. procenter af salget.

Aftalerne kan skrues sammen på forskellige måder. Nogle aftaler går ud på, at rettighedshaveren giver modparten en brugsret, som dog ikke indebærer nogen juridisk eneret. Den slags aftaler siges at indebære simple rettighedsoverdragelser. Der er f.eks. tale om en simpel rettighedsoverdragelse, hvis en forsker lægger en tekst ud på nettet til fri afbenyttelse under en "Creative Commons"-licens. Andre må så kopiere og bruge teksten, men de kan ikke forbyde andre at gøre det.

Det er også en mulighed at aftale, at rettighedshaveren giver modparten del i sin ophavsretlige eneret. Aftaler om det siges at indebære eksklusive rettighedsoverdragelser. En forlagsaftale indgået mellem en forfatter og et forlag vil f.eks. kunne sige, at forfatteren giver forlaget en eneret til udgivelse af værket på dansk. Hvis andre derefter trykker bogen, kræver det tilladelse, ikke alene fra forfatteren, men også forlag nr. 1.

Muligheden for at foretage eksklusive rettighedsoverdragelser betyder, at det bliver lettere at tjene penge på markedsføring og distribution af ophavsretligt beskyttet stof. Et forlag, der har eneret til et manuskript, er jo mere sikker på at få sine investeringer hjem, hvis det får en eneret til bøgerne. Og det betyder igen, at ophavsrettigheder er økonomisk værdifulde aktiver, både for de oprindelige rettighedshavere og dem, de overdrager rettigheder til. I dag er ophavsretten det juridiske sikkerhedsnet for en lang række brancher, herunder bogbranchen, musikbranchen, designbranchen, softwarebranchen, entertainment-industrien med mange flere.

Ophavsrettens formål er primært at være et incitament, der gør det attraktivt for rettighedshavere og deres aftaleparter at skabe og udnytte ophavsretligt beskyttet stof. Den kendsgerning, at der er penge at tjene, skulle gerne betyde, at samfundet får flere bøger, mere musik, mere forskning, mere design og så fremdeles. Dermed er ophavsretten en uundværlig del af grundlaget for det kulturelle niveau og det vidensniveau, vi har i det danske samfund.

Mange rettighedshavere tilhører en lavindkomstgruppe. På det akademiske område er det bl.a. relevant i relation til designere, scenografer og billedkunstnere. For mange af dem er de indtægter, de får via deres ophavsrettigheder, absolut nødvendige, hvis de skal eksistere og klare sig selv økonomisk. Ophavsretten har derfor også den meget vigtige sociale funktion at sikre eksistensgrundlaget for en samfundsgruppe, hvis kulturelle bidrag til samfundet er meget stort, men som kun får en beskeden betaling for det, og som ville have svært ved at ernære sig selv, hvis det ikke var for ophavsretten.

Det er vigtigt, at det beskyttede stof kommer ud i samfundet, uden at ophavsretten indebærer uacceptable hindringer for det. Man har derfor en række ophavsretlige undtagelser, f.eks. om lovlig citatadgang, lovlig adgang til privatkopiering, udlån af værker på biblioteker mm. Det er væsentligt, at ophavsretten har den slags undtagelser, og at de formuleres og administreres på en måde, som indebærer en rimelig balance mellem hensynet til rettighedshaverne og hensynet til det omgivende samfund. Sagt på en anden måde er det væsentligt, at ophavsretten ikke alene afspejler rettighedshaverinteresser, men også brugerinteresser.

Som sagt udgør ophavsretten i dag det juridiske grundlag for en lang række kreative brancher, og dermed for utallige arbejdspladser. Desuden er den en nødvendig forudsætning for det kulturelle niveau og det vidensniveau, der er i samfundet i dag. Det er derfor vigtigt at værne om de ophavsretlige regler, når de stilles over for udfordringer.

Som beskrevet i afsnit 1 ovenfor er det ved hjælp af AI-teknologi skabe noget, der fremstår som menneskeskabte værker, uden at det er det, der er tale om. Man kan f.eks. skabe AI-genererede tekster, musik, film o.m.a., uden at det er nødvendigt at få hjælp fra de tekstforfattere, komponister og filmfolk, hvis indsats var en nødvendighed før i tiden. AI-programmer, der kan skabe tekster og billeder etc., siges at afspejle generativ AI. Og generativ AI truer de eksisterende ophavsretlige indtægtsstrømme og kan i sidste instans medføre arbejdsløshed inden for en række kreative sektorer, også blandt akademikere.

Generativ AI-teknologi skabes på den måde, at man under programmeringsprocessen lader en computer studere en række præeksisterende værker og udlede mønstre og fællestræk. Og AI-skabte værker bliver ikke bedre end de værker, de er trænet på. Tværtimod viser erfaringen, at AI-løsninger, der udelukkende trænes på AI-genereret stof, indebærer en kvalitetsmæssig degeneration. Det er derfor vigtigt, at vi håndterer de AI-skabte ophavsretsudfordringer på en måde, så det også i fremtiden bliver økonomisk attraktivt at bruge tid og resurser på at skabe og udgive menneskeskabte tekster, design, film, musik etc. En fremtid, hvor værksskabelsen overlades til AI-løsninger, som er trænet på andre AI-løsninger, er ikke tillokkende.

Samtidig er det væsentligt, at de ophavsretlige løsningsforslag er gennemtænkte og gennemføres på en måde, som ikke kun varetager rettighedshaverinteresser, men også brugerinteresser, og som anerkender, at AI er samfundsmæssigt værdiskabende på mange planer.

3. Ophavsretlige udfordringer ved AI-teknologi

AI-teknologi indebærer som sagt ophavsretlige udfordringer.

For programmering, vedligeholdelse og brug af AI-løsninger medfører ofte en adfærd, der strider mod ophavsretsloven. De rettighedshavere, hvis ophavsret der gøres indgreb i, er tit akademikere. Det kan f.eks. handle om arkitekter, designere, ingeniører, forfattere, forskere m.fl. Mange af dem har ophavsrettigheder som en væsentlig indtægtskilde. De krænkelser, som AI-teknologien indebærer, kan i mange tilfælde påføre dem store økonomiske tab. I nogle brancher ventes AI-teknologien ligefrem at kunne medføre massearbejdsløshed. Det vil også kunne ramme medlemmer af akademikerstanden.

AI-teknologi kan betyde meget store samfundsmæssige gevinster. Akademikerne lægger derfor stor vægt på, at juridiske regler ikke får lov til at spænde ben for AI-udviklingen på uhensigtsmæssige måder. Det er i den forbindelse vigtigt, at vi ikke hæmmer Danmarks konkurrenceevne på AI-fronten.

Samtidig er det efter Akademikernes opfattelse centralt, at akademikerstandens lovhjemlede ophavsrettigheder respekteres. Det gælder også på AI-området. Akademikerne går ind for, at de ophavsretlige udfordringer håndteres via fleksible løsninger, som både tilgodeser AI-udviklerne og rettighedshaverne.

Rapporten her er bygget sådan op, at de indgreb i ophavsretten, som AI-teknologien indebærer, beskrives nedenfor 4.

De måder, man efter Akademikernes opfattelse bør håndtere problemerne på, beskrives nedenfor 5.

4. Hvad siger loven?

Ophavsretsloven beskytter grundlæggende to ting.

4.1. Ophavsretlig beskyttelse af litterære og kunstneriske værker

For det første beskytter loven *originale litterære og kunstneriske værker*. Det er bl.a. bøger, artikler, billeder, fotografier, tegninger, film, computerprogrammer, arkitektur, musik, scenekunst o.m.a. Den slags værker har en egentlig *ophavsretlig beskyttelse*, hvis de afspejler originalitet, dvs. frie, kreative valg. Ophavsretten opstår hos det menneske, der skaber værket. Dette menneske kaldtes førhen for "ophavsmanden", men hedder efter nutidig terminologi *ophaveren*.

Ophavsretten til værker varer i 70 år efter ophaverens dødsår. Man beskytter ikke alene originalværker, som ophaveren selv skaber fra grunden. Man kan også beskytte *bearbejdelser*, dvs. værker skabt ved kreativ modifikation af eksisterende værker, jf. ophavsretslovens § 4, stk. 1. Som eksempel kan nævnes originale oversættelser af en tekst fra et sprog til et andet. Og man beskytter også *samleværker,* dvs. værker skabt ved kreativ indsamling og/eller sammenstilling af eksisterende værker (§ 5). Det kan f.eks. være leksika, antologier mv.

4.2. Naboretlig beskyttelse

Ud over at beskytte litterære og kunstneriske værker beskytter ophavsretsloven også en række ting, der ikke er litterære og kunstneriske værker i traditionel forstand, men som alligevel menes at have behov for beskyttelse. Reglerne om det findes primært i ophavsretslovens kapitel 5. Reglerne her siges at medføre *naboretlig beskyttelse*. Den naboretlige beskyttelse er mindre intensiv end den ophavsretlige beskyttelse. Blandt andet varer den i kortere tid. Til gengæld er det lettere at få beskyttelsen, fordi det ikke kræves, at rettighedshaveren træffer kreative valg.

Man giver naboretlig beskyttelse til udøvende kunstnere, f.eks. sangere, musikere og skuespillere) (§ 65), lydindspilninger (§ 66), film (§ 67) og radio/tv-udsendelser (§ 69). Desuden er artikler, fotos og andet medieindhold beskyttet mod brug på sociale medier (§ 69 a). Endvidere beskyttes fotografier, uanset om de er originale eller ej (§ 70) og kompilationer, som afspejler en væsentlig arbejdsmæssig eller økonomisk investering (§ 71).

4.3. Hvad medfører beskyttelsen?

Den ophavsretlige beskyttelse af litterære og kunstneriske værker medfører, at ophaveren har dels økonomiske rettigheder (§ 2) og dels ideelle rettigheder (§ 3).

§ 2 om de økonomiske rettigheder giver ophaveren eneret til

- At fremstille eksemplarer af værker, dvs. kopiere fra dem et medie til et andet. Det anses bl.a. for eksemplarfremstilling at lagre beskyttet stof på digitale lagringsmedier.
- At sprede fysiske eksemplarer af værket til almenheden, f.eks. ved salg, udleje, udlån mm.
- At vise fysiske eksemplarer til offentligheden, f.eks. ved at ophænge billedkunst på offentlige steder
- At fremføre værket offentligt, herunder ved at lægge det på digitale netværk, som er tilgængelige for en bred kreds.

§ 3 om de ideelle rettigheder betyder, at ophaveren har krav på at få sit navn nævnt i overensstemmelse med god skik, når nogen fremstiller eksemplarer af værket eller spreder, viser eller fremfører det offentligt, jf. § 3, stk. 1. Desuden kan ophaveren modsætte sig, at nogen ændrer værket på en måde, der krænker vedkommendes litterære eller kunstneriske anseelse eller egenart, eller bruger værket på en måde eller i en sammenhæng, der gør det, jf. § 3, stk. 2.

Hvad det indebærer at have *naborettigheder*, varierer fra paragraf til paragraf. Men de naboretlige bestemmelser giver dog i vidt omfang rettighedshaverne en beskyttelse svarende til den, ophavere har efter § 2 og i visse tilfælde også § 3.

4.4. Ophavsretlige undtagelser

Handlinger, der strider mod ophavsretsloven, kræver som udgangspunkt tilladelse fra ophaveren. Det kræver derfor f.eks. som udgangspunkt tilladelse fra ophaveren f.eks. at kopiere en beskyttet tekst og lægge den på nettet.

Der findes dog en række ophavsretlige undtagelser, der betyder, at man i visse tilfælde ikke behøver tilladelse. Undtagelserne fremgår af ophavsretslovens kapitel 2. Det er f.eks. tilladt at kopiere beskyttet stof med henblik på privat, ikke-erhvervsmæssig brug, jf. ophavsretslovens § 12. Og efter § 22 er det tilladt at citere fra ophavsretligt beskyttet stof, dvs. at man med kildeangivelse må bruge små bidder af stoffet i nye værker med henblik på at eksemplificere eller anskueliggøre noget mv. Der findes også undtagelser om brug af værker på sociale institutioner (§ 15), videresalg af eksemplarer, man har erhvervet lovligt (§ 19), m.m.

4.5. Hvorfor er AI en ophavsretlig udfordring?

Ophavsretsloven giver altså ophavsretlig beskyttelse til litterære og kunstneriske værker. Desuden giver den naboretlig beskyttelse til en række andre ting. Beskyttelsen indebærer, at ophaveren får en række juridiske rettigheder, herunder til eksemplarfremstilling, fremførelse m.m.

AI-programmer kan indebære flere ophavsretsindgreb:

- Programmering og træning af AI-løsninger kan indebære eksemplarfremstilling. Se nedenfor 3.6.

- Det at fremskaffe og distribuere ulovlige træningsdata, som AI-udviklere derefter bruger til programmering og træning, kan være en selvstændig ophavsretskrænkelse. Se nedenfor 3.8.
- Der kan ligge en krænkelse i, når generative AI-programmers output gengiver ophavsretligt beskyttet stof. Se nedenfor 3.9.
- Selve det, at generative AI-programmer gør det muligt at gengive beskyttet stof, kan formentlig være krænkende online-distribution. Se nedenfor 3.11.
- AI-programmer indebærer også i visse tilfælde krænkelser af de ideelle rettigheder. Se nedenfor 3.12.

4.6. Eksemplarfremstilling som led i programmering og træning

Generative AI-programmer bliver til på den måde, at man indledningsvis udsætter en computer for en lang række præeksisterende værker og/eller naboretligt beskyttede fænomener, sådan så den kan analysere dem og udlede fællestræk. Det indebærer ophavsretlig eksemplarfremstilling. Det skyldes, at det er et grundprincip, at det pr. definition er eksemplarfremstilling at lagre ophavsretligt beskyttet stof i digitale hukommelser. Det gælder, selvom lagringen kun er meget kortvarig. Det fremgår af ophavsretslovens § 2, stk. 2 ("Som eksemplarfremstilling anses enhver direkte eller indirekte, midlertidig eller permanent og hel eller delvis eksemplarfremstilling på en hvilken som helst måde og i en hvilken som helst form.").

Der sker også eksemplarfremstilling, når programmerne efterfølgende fodres med nye værker mv. med henblik på træning og videreudvikling. Også her vil stoffet nemlig blive lagret i computerhukommelser, i hvert fald kortvarigt.

Der sker også eksemplarfremstilling i tilfælde, hvor brugere af AI-programmer oploader beskyttede værker til AI-programmerne. Som eksempel kan nævnes, hvis man udsætter en AI-løsning for en beskyttet tekst og beder den opsummere hovedpointerne, eller hvis man oploader et billede til en AI-løsning og beder den modificere det.

4.7. Er tekst- og datamining en ophavsretskrænkelse?

Eksemplarfremstilling af den her nævnte slags kan i et vist omfang være omfattet af ophavsretlige undtagelser. Det handler nærmere bestemt om

- ophavsretslovens § 11 a om midlertidig digital eksemplarfremstilling
- § 11 b og tekst- og datamining foretaget af andre end forsknings- og kulturarvsinstitutioner
- § 11 c om tekst- og datamining foretaget af forsknings- og kulturarvsinstitutioner.

Alle de nævnte bestemmelser hviler på EU-harmonisering.

§ 11 a, der implementerer EU's infosoc-direktiv (2001/29) art. 5, stk. 1, går ud på, at det er tilladt at fremstille digitale eksemplarer af beskyttet stof, som man har lovlig adgang til, hvis det er nødvendigt for, at man kan komme til at bruge stoffet på den forudsatte, lovlige måde. Hvis

man f.eks. ser en film fra Netflix på sin computer, vil computeren lagre bidder fra filmen i sin hukommelse, sådan så afspilningen sker glidende og uden timeglas på skærmen. Den lagring er lovlig efter § 11 a, hvis man har et Netflix-abonnement og derfor har lovlig adgang til filmene.

§ 11 b, der implementerer EU's direktiv om ophavsret på det digitale indre marked (2019/790) art. 4, siger, at det er lovligt at foretage "tekst- og datamining" i stof, som man har lovlig adgang til. Ved tekst- og datamining forstås, fremgår det, "enhver automatiseret, analytisk fremgangsmåde, der har til formål at analysere tekst og data i digital form med henblik på at generere oplysninger, herunder mønstre, tendenser og korrelationer", jf. § 11 b, stk. 1. Efter § 11 b er det dog ikke lovligt at foretage tekst- og datamining i beskyttet stof, hvis rettighedshaveren udtrykkeligt frabeder sig det ("opter ud").

§ 11 c, der implementerer DSM-direktivets art. 3, siger, at det er lovligt for forsknings- og kulturarvsinstitutioner at foretage tekst- og datamining i stof, som de har lovlig adgang til, med henblik på videnskabelig forskning. Det gælder, selvom rettighedshaverne måtte opte ud.

Det er lidt uklart, i hvilket omfang de nævnte bestemmelser kan lovliggøre den digitale eksemplarfremstilling, der sker ved programmering, træning og brug af AI-teknologi.

Bl.a. er det tvivlsomt, hvornår tekst- og datamining er omfattet af § 11 a, og hvornår den snarere er omfattet af §§ 11 b-c.

Herudover har man gjort gældende, at tekst- og datamining-reglerne i §§ 11 b-c kun gælder for ikke-generative AI-løsninger, mens generative AI-løsninger, der kan skabe tekster, billeder og musik mv., falder uden for reglerne. Synspunktet er bl.a., at det output, som generativ AI skaber, ikke bare kan karakteriseres som "oplysninger, mønstre eller korrelationer". Se bl.a. Kulturministeriets rapport "Anbefalinger fra Ekspertgruppe om ophavsret og kunstig intelligens", udgivet i september 2025 på www.kum.dk, s. 38 f. At tekst- og datamining med henblik på udvikling og brug af AI-løsninger kan være omfattet af ophavsretslovens §§ 11 b-c, fremgår dog tilsynealdende af AI-forordningen (2024/1689) betragtning 105.

§§ 11 b-c kan i øvrigt kun lovliggøre eksemplarfremstilling som led i programmering, træning eller brug af generativ AI på visse betingelser. Bl.a. kræves det, at den, der foretager tekst- og dataminingen, har lovlig adgang til stoffet, og at den sker på grundlag af lovlige gengivelser i modsætning til f.eks. piratkopier, jf. ophavsretslovens § 11, stk. 3. Herudover kræver §§ 11 b-c, at tekst- og dataminingen er sket efter 07.06.2023, jf. lov 680 af 06.06.2023 § 2, stk. 1.

Det er givet, at mange AI-programmer er programmeret og/eller efterfølgende trænet på en måde, der ikke lovliggøres af de nævnte bestemmelser. Bl.a. er visse AI-løsninger utvivlsomt trænet på værker, der ikke var lovlig adgang til, eller som ikke kunne gøres til genstand for tekst- og datamining, fordi rettighedshaverne havde optet ud, jf. § 11 b.

Ophavsretsloven gælder kun for handlinger på det danske territorium. I det omfang den relevante tekst- og datamining er sket i udlandet, kan en eventuel retssag derfor ikke baseres på den danske ophavsretslov, men skal anlægges i henhold til udenlandske ophavsretsregler. Ofte skal de også anlægges i udlandet. Det kan bl.a. betyde, at det er op ad bakke at anlægge danske sager mod AI-udviklere for den eksemplarfremstilling, der er sket i USA.

4.8. Fremskaffelse og distribution af ulovlige træningsdata

Det sker som sagt, at AI-programmer er trænet på værker og/eller naboretligt beskyttede fænomener, som AI-udviklerne ikke har lovlig adgang til. Det er bl.a. relevant i tilfælde, hvor nogen etablerer databaser med retsstridigt kopierede bøger, musik mm. og derefter mod betaling giver AI-udviklere adgang til databaserne. I den slags tilfælde ligger der selvstændige ophavsretskrænkelser, dels i selve dette, at der sker ulovlig kopiering af stoffet i første omgang, og dels i videredistributionen til AI-udviklerne. F.eks. har Rettighedsalliancen sammen med bl.a. Akademikerne, Dansk Forfatterforening og Danske Forlag i 2023 skredet ind over for et ulovligt datasæt ved navn "Books3", som indeholdt flere hundrede tusinde ulovlige kopier af bøger beregnet til at indgå i AI-træning.

Krænkelser af den slags her er ikke omfattet af §§ 11 a-c. I det omfang tingene sker i udlandet, er de ikke omfattet af den danske ophavsretslov. Men nogle gange er situationen den, at visse dele af krænkelserne sker på dansk territorium og omfattes af den danske ophavsretslov, mens andre dele sker i udlandet.

4.9. Generative AI-løsningers output

Det output, som generative AI-programmer skaber, har karakter af tekster, billeder, musik mm. Somme tider vil dette output i sig selv indebære et ophavsretsindgreb, fordi det gentager beskyttet stof, der findes i forvejen, og som AI-programmerne har høstet.

Det her sagte gælder selv i tilfælde, hvor AI-programmerne har ændret stoffet. Det er nemlig en ophavsretlig grundsætning, at ophavsretten ikke alene beskytter mod 1:1-gengivelser, men også mod "brug i ændret skikkelse". Se ophavsretslovens § 2, stk. 1. Det er derfor et ophavsretsindgreb at gengive et beskyttet værk i modificeret stand, så længe noget af den kreative originalitet, der findes i værk 1, stadig kan genkendes i værk 2. Det kan f.eks. være en krænkelse at skrive en bog, der gentager originale handlingsforløb fra en anden bog, også selvom ordene er ændret. Man siger det også sådan, at man kan beskytte værkers "struktur", "opbygning", "originale komposition" o.l.

AI-programmers output vil somme tider gentage beskyttet stof på en måde, der indebærer et ophavsretsindgreb. Hvis brugeren af AI-programmerne tilgår dem fra Danmark, er der tale om brud på den danske ophavsretslov, der kan forfølges via sagsanlæg i Danmark.

Det kan bl.a. være relevant i sager, hvor nogen oploader et beskyttet stof til et AI-program og beder det beskæftige sig med stoffet på en måde, der medfører en, evt. modificeret, gengivelse af det. Eksempel: En lærer oploader en dansk stil til ChatGPT og beder programmet kommentere på stavefejl mv. Outputtet vil her indebære en gengivelse af stilen. Andre eksempler er, hvis man beder AI-programmer udstyre et litterært værk med en happy ending eller får dem til at modificere billeder, musik mm.

Der sker også ophavsretsindgreb i tilfælde, hvor man får AI-programmer til at gengive noget af det beskyttede stof, som blev høstet under programmeringen, eller som er blevet uploadet af

brugerne som led i træning og videreudvikling. Som eksempel kan nævnes, hvis en bruger får et AI-program til at gengive tre strofer fra et kendt, ophavsretligt beskyttet digt.

I tilfælde som de nævnte er det som sagt ikke et krav, at der er tale om en 1:1-gengivelse. Det er nok til krænkelse, at dele af det gengivne værks originalitet stadig kan genkendes. Det kan derfor f.eks. være en krænkelse, hvis man får et AI-program til at skrive en novelle, der gentager den originale handling fra en beskyttet film, eller hvis man får den til i detaljer at gengive den originale handling i en bog.

Hvis der kun er tale om en mere overordnet gengivelse i store træk, kan der evt. være tale om et lovligt referat. Men mere omfattende, detaljerede indholdsgengivelser kan være på den forkerte side af stregen. På samme måde kan der sandsynligvis knytte sig ophavsret til de figurer og personer, der indgår i litterære værker, hvis de har genkendelige karaktertræk og karakteristiske adfærdsmønstre. Det kan derfor f.eks. være krænkende, hvis et AI-program f.eks. skriver en ny James Bond-historie, hvor hovedpersonen opfører sig som den rigtige James Bond. Der er også her tale om gengivelse af en slags original struktur, nærmere bestemt de karakteristika, der kendetegner James Bond-figuren.

Det her sagte gælder ikke kun for værker omfattet af ophavsretslovens værksregler, men i et vist omfang også for fænomener beskyttet af naborettighederne i ophavsretslovens kapitel 5. Bl.a. følger det af § 71, at man beskytter kompilationer (aka. databaser), uanset om de er originale, hvis de skyldes en væsentlig økonomisk eller arbejdsmæssig investering. En kompilation i bestemmelsens forstand vil sige et fænomen, som er skabt ved systematisk indsamling og sammenstilling af præeksisterende information, og som er forsynet med indholdsfortegnelser eller søgefaciliteter, så man kan finde rundt i stoffet. Ifølge retspraksis fra EU-Domstolen sker der krænkelse af § 71-beskyttelsen, hvis man overtager datamængder, der afspejler den væsentlige investering, også selvom dataene gengives med en ny struktur.

Faglitterære værker med indholdsfortegnelser vil være beskyttede kompilationer efter § 71. Det samme gælder elektronisk avisstof, f.eks. politiken.dk. Det vil derfor krænke § 71-beskyttelsen, hvis et AI-program gengiver oplysninger fra faglitteratur og aviser i større omfang. Det gælder, selvom ordene er ændret, og uanset hvor meget de er ændret. Det afgørende er, at outputtet gentager en væsentlig del af de overtagne informationer. Det er lige meget, om de præsenteres i en ny form.

Tilsyneladende gør mange generative AI-programmer sig i øjeblikket umage for at parafrasere, hvis man beder dem gengive tekster. Det er derfor tilsyneladende op ad bakke f.eks. at få dem til at gengive strofer fra kendte digte, medmindre man er meget snedig i promptningen.

Men det betyder ikke, at alt generativt AI-output nu er blevet lovligt. Der sker jo stadig krænkelser i tilfælde, hvor man får et AI-program til at gengive værkers originale struktur, eller hvis man tager data fra databaser såsom aviser og faglitteratur, jf. ovenfor. Og det er de store kommercielle AI-løsninger stadig mere end villige til.

Herudover sker der tilsyneladende i øjeblikket ingen ændringer i forhold til billedstof. De store AI-tjenester er f.eks. stadig villige til at gengive – helt oplagt ophavsretskrænkende – tegninger

af Villads fra Valby, Tintin, Pippi Langstrømpe m.m.fl. På samme måde vil man uproblematisk kunne få tjenesterne til at gengive f.eks. arkitekttegninger, ingeniørtegninger eller design.

4.10. Hvem hæfter for output-relaterede krænkelser?

Det er i endnu ikke autoritativt afklaret, hvem der hæfter for krænkelser, som skyldes AI-programmers output, herunder om et eventuelt ansvar påhviler brugeren af AI-systemet, AI-udvikleren eller dem begge. Spørgsmålet er ikke mindst relevant i tilfælde, hvor der ikke er tale om 1:1-gengivelser.

Ifølge den traditionelle ophavsretlige opfattelse er det krænkende at gengive et værk, der ikke er magen til et andet, hvis:

a. Værk 1 og 2 ligner hinanden.
b. Der er sket efterligning, dvs. at den, der lavede værk nr. 2, tidligere har oplevet værk nr. 1 og ladet sig påvirke af det.
c. Det, der er efterlignet, i sig selv er originalt. Det er derimod ingen ophavsretskrænkelse f.eks. overtage 3 banale akkorder fra en sang eller at indlede en tale med velkendte banaliteter (”Ja, jeg er jo ikke taler” etc.).
d. Det, der er efterlignet, har en vis konkret karakter og er mere end en rent abstrakt ide. Det er derimod ingen krænkelse f.eks. at overtage et musikværks toneart eller en romans morale eller en films stemning.

Det originale, der skal være efterlignet, jf. pkt. c, behøver ikke være en nemt afgrænselig del af værket, men kan som nævnt ovenfor 3.9. evt. bestå i en original struktur. Man kan f.eks. beskytte en bogs handlingsforløb, komposition o.l. Det kan somme tider skabe tvivl, om noget er en original struktur eller en ubeskyttet ide.

De nævnte krænkelseskriterier kan føres tilbage til 1800-tallet. Og det er et spørgsmål, hvad de leder til i forhold til generativ AI-teknologi. Hvis f.eks. en bruger af et AI-program får det til at gentage et værk, uden at det er med vilje, er det vel tvivlsomt, om brugeren kan siges at foretage en efterligning, jf. pkt. b. Det vil også være tvivlsomt, om AI-udviklerens adfærd lever op til efterligningsbetingelsen. Mange AI-programmer er jo skabt ved, at AI-udviklerne har høstet store mængder beskyttet stof uden at forholde sig vågent og bevidst til de enkelte værker mv.

Endnu et tvivlsspørgsmål er, i hvilket omfang de nævnte ophavsretlige kriterier overhovedet er relevante i sager, hvor der er AI involveret. Måske bør der introduceres nye kriterier for AI-området. Det vil være en oplagt opgave for EU-myndighederne, herunder EU-Domstolen.

Akademikerne vurderer, at *brugerne* af AI-programmerne givetvis hæfter i tilfælde, hvor de bevidst beder AI-programmerne om at efterligne beskyttet stof. Det må f.eks. være hævet over enhver tvivl, at det er en juridisk dårlig ide, hvis man beder en AI-tjeneste lave et billede af Tintin og derefter lægger det ud på nettet.

Derimod er det et spørgsmål, om brugerne begår ophavsretskrænkelse i tilfælde, hvor de handler uagtsomt, men ikke forsætligt.

Efter Akademikernes vurdering er det sandsynligt, at *AI-udviklerne* hæfter i alle tilfælde, hvor de leverer AI-programmer, som bruges til at gengive beskyttet stof. Det er f.eks. særdeles nærliggende at antage, at de store kommercielle AI-løsninger er ansvarlige, hvis nogen gengiver krænkende Tintin-billeder på baggrund af løsningernes systematiske høstning fra Hergé-universet. Den endelige afgørelse hører under EU-Domstolen.

4.11. Er selve det, at AI-programmer tillader gengivelse af beskyttet stof, en onlinetransmission af stoffet?

Som beskrevet i afsnit 3.9. kan det i et vist omfang være krænkende, hvis man får AI-programmer til at gengive noget, der går for tæt på et beskyttet stof.

Herudover et det et spørgsmål, om der ligger en ophavsretskrænkelse i selve dette, at AI-programmer, der kan bruges til at gengive beskyttet stof, stilles til folks rådighed, uanset om nogen gør brug af muligheden dem eller ej. Eksempel: En række store AI-løsninger kan gengive beskyttede billeder i stor stil, hvis man beder om det. Er det at lade de pågældende løsninger være tilgængelige i Danmark så ikke et ophavsretsindgreb i forhold til det beskyttede billedstof, som potentielt kan gengives?

Akademikerne vurderer, at svaret med stor sandsynlighed er ja. Det er således en ophavsretlig grundsætning, at det er rettighedsbelagt onlinedistribution at lægge beskyttet stof på nettet, uanset om der er nogen der faktisk tilgår det eller ej. Se ophavsretslovens § 2, stk. 4, nr. 2. Onlinedistributionen må antages at ske i Danmark, så længe det stof, det handler om, kan tilgås fra Danmark.

Emnet diskuteres i den ovenfor 3.7. nævnte kulturministerielle rapport s. 65 ff. Et udvalgsflertal anbefaler her, at det lovfæstes, at der sker en tilgængeliggørelse for almenheden af det stof, som AI-programmer er trænet på.

Akademikerne vurderer, at det allerede gælder, i hvert fald så længe der er tale om stof, som det er let at få AI-programmerne til at gengive. Akademikerne er f.eks. ikke i tvivl om, at selve det, at man med største lethed kan få en række store AI-løsninger til at gengive velkendte tegnede figurer, med stor sandsynlighed indebærer tilrådighedsstillelse for almenheden af de figurer, det handler om.

4.12. De ideelle rettigheder. Ophavsretslovens § 3

Når AI-teknologi gengiver beskyttet stof, sker det ofte uden kreditering af ophaveren. Det kan i visse tilfælde være i strid med ophavsretslovens § 3, stk. 1, omtalt ovenfor 3.3.

Desuden vil de modificerede værksgengivelser, der kan laves vha. AI-programmer, kunne krænke respektretten efter § 3, stk. 2, f.eks. hvis man får en AI-løsning til udstyre en alvorlig novelle med en happy ending eller lave en forvansket version af tegning.

4.13. Opsummering. Hvorfor er generativ AI-teknologi en ophavsretlig udfordring?

Generative AI-programmer udfordrer altså ophavsretten, fordi:

1. Brug af beskyttet stof i forbindelse med programmering, træning og brug af generative AI-løsninger kan indebære ulovlig eksemplarfremstilling i tilfælde, hvor datahøstningen er sket på det danske territorium, uden at §§ 11 a-c´s betingelser er opfyldt. Det kan f.eks. være en krænkelse, at visse AI-løsninger, der er tilgængelige på dansk territorium, tilsyneladende tillader studerende at lave deres egne lærebogsløsninger baseret på upload af eksisterende lærebogslitteratur. På samme måde kan det være krænkende, hvis danske AI-udviklere eller brugere foretager utilladt tekst- og datamining på dansk territorium, herunder ved at træne AI-løsninger på stof, de ikke har lovlig adgang til.
2. Det er en ophavsretskrænkelse, hvis man på dansk territorium medvirker til at etablere ophavsretskrænkende værks-databaser, der derefter sælges videre til AI-udviklere. Desuden er det retsstridigt, hvis AI-udviklerne køber adgang til databaserne. Det er en krænkelsesbetingelse, at tingene sker på dansk territorium.
3. Der sker ophavsretsindgreb i tilfælde, hvor man bruger AI-programmerne til at gengive beskyttet stof, herunder f.eks. romaners originale handlingsforløb, avisartikler fra online-aviser, data fra faglitteratur, billeder eller tegninger.
4. Det er med stor sandsynlighed et ophavsretsindgreb, når AI-tjenester stiller AI-programmer til rådighed, der gør det muligt at gengive præeksisterende beskyttet stof, fordi der er tale om en slags online-tilrådighedsstillelse, jf. ophavsretslovens § 2, stk. 4, nr. 2. Det gælder, uanset om publikum faktisk bruger tjenesterne til at gengive stoffet. Selve det, at tjenesterne kan gengive stoffet, hvis man beder om det, er det afgørende.
5. AI-løsninger kan indebære krænkelse af de ideelle rettigheder, jf. ophavsretslovens § 3.

5. Løsninger

AI disrupter alt det, vi kender, også ophavsretten. De ophavsretlige udfordringer, der beskrives ovenfor, indebærer trusler mod en lang række ophaveres økonomi. I fremtiden vil en række af de værker, der i dag skabes af kreative ophavere, kunne skabes ved hjælp af AI-løsninger. Det vil uundgåeligt påvirke ophavernes indtægter. En række af dem skal imidlertid leve af de indtægter, de får af ophavsret. Herudover tilhører mange af dem en lavindkomstgruppe. Det gælder f.eks. for mange designere, billedkunstnere m.m.fl. En række af disse grupper er organiseret i organisationer under Akademikerne. Også for Akademikerne er de ophavsretlige udfordringer derfor nærværende og håndgribelige.

Samtidig anerkender Akademikerne, at AI kan være særdeles værdiskabende på mange områder, og at brug af AI er en nødvendig og naturlig del af dagligdagen, også for medlemmer af akademikerstanden.

Det er derfor væsentligt, at vi reagerer hensigtsmæssigt og gennemtænkt over for de AI-skabte ophavsretlige udfordringer.

5.1. Indskriden ved forbud

Nogle AI-relaterede ophavsretsindgreb har en karakter, så det er nærliggende for rettighedshaverne at skride ind med forbud. Det gælder bl.a. i tilfælde, hvor lyssky foretagender etablerer ophavsretskrænkende "datasæt" på baggrund af ulovlig høstning af beskyttet stof med henblik på at videresælge det til AI-udviklere uden at spørge rettighedshaverne og uden at betale dem noget. Som nævnt ovenfor 3.8 har Akademikerne taget aktivt del i sager, der har handlet om at skride ind over for den form for datadeling. Det er vi også klar til fremover. På samme måde kan rettighedshavere have en naturlig interesse i at skride ind i tilfælde, hvor nogen bruger AI til at efterligne dem på en måde, så man ikke kan se forskel på AI´en og den ægte vare. Skuespillere og musikere, f.eks., må opleve det som helt uacceptabelt, hvis nogen skaber AI-skabte værker, hvor deres avatarer medvirker, uden deres personlige accept. Ofte vil der i den slags sager ske krænkelse af respektretten i ophavsretslovens § 3, stk. 2, jf. ovenfor 3.8.

5.2. Tilfælde, hvor der er behov for aftaler

Der er også en række AI-relaterede ophavsretsudfordringer, som det er mindre hensigtsmæssigt at løse med forbud, og hvor den primære målsætning snarere bør være at tilvejebringe aftalemæssige løsninger, der sikrer, dels at rettighedshaverne får en rimelig grad af indflydelse på, hvilke AI-relaterede ting deres værker bliver brugt til, og dels at får en rimelig, og evt. løbende, betaling for det. Det her sagte er bl.a. relevant på områder, hvor de ophavsretsindgreb, som AI-teknologien måtte indebære, ikke har karakter af grove krænkelser af enkeltindivider, sml. ovenfor 5.1. I den forbindelse er det vigtigt at være opmærksom på, at AI-teknologien, trods de ophavsretlige udfordringer, også er samfundsgavnlig, jf. ovenfor 1, og at det er vigtigt, at rettighedshaverne ikke bruger juraen til at spænde for meget ben for den. Det nytter f.eks. ikke noget, at vi indretter de danske regler på en måde, som gør det urealistisk at etablere danske sprogmodeller på dansk territorium. Det vil betyde, at de dansksprogede AI-løsninger laves af amerikanske techgiganter, uden at vi har indflydelse på indholdet. Det nytter heller ikke noget, at vi etablerer løsninger, som reelt forhindrer danske undervisere, elever og studerende i at bruge AI i undervisningen, hvis man har en anden praksis i andre lande. Det vil gøre os danskere til digitale andenrangs-borgere, og det ønsker vi selvfølgelig ikke.

En række af de ophavsretlige udfordringer, som AI-teknologien indebærer, kan derfor mest hensigtsmæssigt håndteres ved licensering, dvs. at der indgås aftaler mellem rettighedshaverne på den ene side og dem, der udvikler/bruger AI på den anden side. Aftalerne bør være sådan indrettet, at de indebærer tilladelser til en række af de ophavsretsindgreb, som AI-teknologien indebærer, mod at rettighedshaverne til gengæld modtager en rimelig, og evt. løbende, betaling til gengæld. Både Akademikerne og den øvrige fagbevægelse bør derfor arbejde på at fremme muligheden for hensigtsmæssige licenseringsløsninger på AI-området.

5.3. Individuelle og kollektive aftaler

Nogle aftaler kan indgås individuelt mellem den enkelte ophaver og en aftalepart. På forskningsområdet, f.eks., er et meget stort antal tidsskrifts- og bogforlag i øjeblikket ved at etablere

egne AI-løsninger, som er baseret på høstning af forlagenes egne udgivelser, og som sætter de betalende abonnenter i stand til at udsætte indholdet for AI-relaterede analyse. Der er tale om et meget vigtigt forretningsområde for forlagene. Der er desuden ingen tvivl om, at AI-løsninger af den art her kan være forskningsmæssigt særdeles berigende og værdiskabende. Fremover vil forskere og andre akademiske forfattere, der publicerer på toneangivende forlag, derfor opleve, at forlagene udsætter deres publikationer for AI-relateret udnyttelse.

Set fra en akademikersynsvinkel er det væsentligt, at vi sikrer, at den form for AI-udnyttelse sker inden for rimelige ophavsretlige rammer. Det indebærer bl.a., at forfatterne har en rimelig grad af indflydelse på, hvilke AI-relaterede udnyttelseshandlinger forlagene har ret til at foretage. Som bidragyder til forlagspublikationer kan man f.eks. have en rimelig grund til ikke at give forlagene en blanco-licens til at videresælge de AI-løsninger, de måtte have etableret, til andre forlag.

Herudover er det et væsentligt ønskemål, at bidragyderne skal have del i den – til tider meget store – merindtjening, som AI-løsningerne måtte give forlagene. Akademikerne noterer i den forbindelse med tilfredshed, at flere danske forlag har ordninger, hvor forfatterne får del i de AI-skabte merindtægter.

Vilkårene er anderledes for de forfattere, der udgiver deres forskningsresultater gennem internationale tidsskriftsforlag. Disse forlag giver i udgangspunktet ikke de individuelle forfattere mulighed for at forhandle betingelserne i de forfatteraftaler, de bliver tilbudt. De modtager heller ikke vederlag i forbindelse med udgivelsen, da forlagene lukrerer på, at forskerne har brug for at udgive deres forskningsresultater. Dette er en i forvejen utilfredsstillende situation, som fremkomsten af AI gør endnu mere tydelig. Akademikerne vil derfor prioritere at styrke indsatsen for forskerne i forhold til de internationale tidsskriftsforlag.

Men på nogle områder er det altså vigtigt, at AI-relateret udnyttelse af beskyttet stof sker i henhold til aftaler med ophaverne. Tit vil aftalerne skulle indgås direkte mellem dem og de aktører, der ønsker at stå for AI-udnyttelsen. Der kan også være tilfælde, hvor aftalerne med fordel kan indgås som kollektive aftaler, herunder lokalaftaler. På en lang række undervisningsinstitutioner er der f.eks. indgået lokalaftaler, der regulerer, i hvilket omfang ansatte undervisere giver deres ophavsret til deres undervisningsmateriale videre til institutionerne. Aftalerne går typisk bl.a. ud på, at underviserne i et vist omfang accepterer, at deres kolleger genbruger deres materiale, men bevarer retten til f.eks. at udgive bøger baseret på materialet. Aftalerne hviler typisk på modelaftale-udkast udarbejdet af Akademikernes Udvalg til Beskyttelse af Videnskabeligt Arbejde (UBVA). Den form for lokalaftaler vil også med fordel kunne regulere, i hvilket omfang undervisere skal acceptere, at kolleger, elever og studerende udsætter deres undervisningsmateriale for AI-skabte modifikationer o.l. Nogle uddannelsesinstitutioner har f.eks. et ønske om at give de studerende adgang til AI-løsninger, hvormed studerende med funktionsnedsættelser de kan modificere undervisningsmaterialet, så det bliver lettere for dem at tilgå det. UBVA er ved at analysere området.

5.4. Aftaleindgåelse ved kollektiv ophavsretsforvaltning

Der er også områder, hvor det ikke er realistisk at indgå individuelle aftaler om udvikling og brug af AI. Bl.a. vil den udnyttelse af beskyttet stof, der bruges i AI-sammenhæng, ofte have karakter af masseudnyttelse, dvs. at den angår kontinuerlig brug af store mængder beskyttet stof. Programmering af AI-løsninger er f.eks. normalt baseret på høstning af meget store mængder tekster, billeder, musik osv. Også den efterfølgende brug af AI indebærer ofte masseudnyttelse. På uddannelsesinstitutioner, f.eks., bruges AI i dag på daglig basis af mange tusind undervisere og elever. I den slags tilfælde, hvor der er tale om masseudnyttelse, er det normalt, at de ophavsretlige spørgsmål håndteres af *kollektive forvaltningsorganisationer*, dvs. foreninger af rettighedshavere, der indgår aftaler på vegne af, og opkræver betaling til, rettighedshaverne.

5.4.1. Hvad er kollektiv rettighedsforvaltning?

Kopiering af tekster og billeder inden for uddannelses- og forskningssektoren sker f.eks. i dag i henhold til aftaler indgået med forvaltningsorganisationerne Tekst & Node og VISDA på den ene side og uddannelses- og forskningsinstitutionerne på den anden side. Brug af musik på uddannelsesinstitutioner, i erhvervslokaler, radio, tv og på internettet sker i henhold til aftaler indgået mellem forvaltningsorganisationen Koda på den ene side og dem, der bruger musikken på den anden side. Brug af audiovisuelt medieindhold i undervisning sker i henhold til aftaler indgået mellem forvaltningsorganisationen Copydan AVU Medier og uddannelsesinstitutionerne på den anden side. Der er mange andre eksempler.

Brugerne betaler forvaltningsorganisationerne til gengæld for aftalerne, og efter fradrag af administrationsomkostninger sender forvaltningsorganisationerne pengene tilbage til de rettighedshavere, hvis beskyttede stof har været brugt. Organisationerne råder i den forbindelse over en række forskellige systemer, så de kan få overblik over, hvilket beskyttet stof der er blevet brugt, hvad det er blevet brugt til, hvilke ophavsrettigheder rettigheder er involveret, hvem rettighedshaverne er, og hvor meget de er berettiget til. Systemerne hviler typisk på medieovervågning, indberetninger, statistiske systemer eller en blanding af det.

Den kollektive rettighedsforvaltning har store fordele både for rettighedshaverne, brugerne og samfundet som helhed. For rettighedshaverne har systemet den fordel, at det sikrer dem betaling for brug af deres stof på områder, hvor de ikke selv kan håndtere rettighedsklareringen. Forfattere kan f.eks. ikke selv holde styr på, hvilke undervisere der kopierer og bruger deres bøger i undervisningen, og opkræve betaling for det. Men den kendsgerning, at området håndteres via Tekst & Nodes aftaler, betyder, at forfatterne får penge, når deres tekster bruges i undervisning, uden at de selv behøver at gå ind i det. På samme måde kan komponister og tekstforfattere vanskeligt selv holde styr på, hvilke forretningslokaler deres musik måtte blive spillet i. Men nu ordner Koda tingene, og så får de deres penge alligevel.

Set fra et brugersynspunkt er den kollektive rettighedsklarering fordelagtig, fordi den fritager brugerne fra den resursekrævende opgave det ville være, hvis de selv skulle indhente de nødvendige tilladelser og betale individuelt for dem. På den måde kan undervisere f.eks. bruge deres tid på at undervise, ikke på løbende rettighedsklarering. Herudover har kollektiv forvaltning

den fordel for brugerne, at de kollektive aftaler normalt altid er så bredt formuleret, at de omfatter et meget stort antal værker mv. Tekst & Node og VISDAs aftaler gør det f.eks. muligt at bruge alle former for tekster og billeder i undervisning, med meget få undtagelser. På samme måde stiller Koda det fulde musikrepertoire til rådighed. Det gør klareringen vandtæt, sådan så brugerne kan være sikre på, at alt er i orden, og fokusere på andre ting end det rettighedsmæssige.

Og for samfundet er kollektiv ophavsretsforvaltning positiv, fordi den sørger for, at der kan bruges beskyttet stof nemt og uhindret. I andre lande er der f.eks. typisk en række grænser for, hvilke tekster og billeder underviserne må bruge i undervisningen. Der er undervisere, der vil kopiere tekster til undervisningsbrug, derfor tit henvist til bestemte puljer af tekster, hvortil rettighederne er klareret, hvilket kræver omfattende foregående studier af litteraturlister o.l. I Danmark, derimod, kan undervisere bruge alverdens tekster uden at bekymre sig om ophavsret.

Efter Akademikernes vurdering er det væsentligt, at de ophavsretlige rettighedsspørgsmål, som AI-teknologien skaber, i vidt omfang licenseres kollektivt, dvs. via aftaler indgået med de kollektive forvaltningsorganisationer.

5.4.2. Hvilket juridisk grundlag for kollektiv forvaltning være baseret på?

Kollektiv rettighedsforvaltning kan hvile på flere typer af juridiske grundlag.

Nogle forvaltningsorganisationer opkræver i henhold til fuldmagter fra rettighedshaverne, med fuldmagterne som det eneste juridiske grundlag. F.eks. har organisationen Koda, der indgår aftaler om/opkræver betaling for offentlig musikfremførelse på vegne af komponister, tekstforfattere og musikforlag, traditionelt gjort det på baggrund af fuldmagter.

Ifølge ophavsretsloven kan forvaltningsorganisationer, der har fuldmagter fra et væsentligt antal rettighedshavere af en bestemt slags, med Kulturministeriets tilladelse indgå aftaler også på vegne af andre rettighedshavere af samme slags, som de ikke har fuldmagt fra. Aftaler, der med Kulturministeriets tilladelse kan forpligte rettighedshavere, som organisationerne ikke har fuldmagter fra, siges at indebære *aftalelicens* og at have *aftalelicensvirkning*.

Aftalelicensmuligheden udnyttes i dag af en lang række forvaltningsorganisationer. Tekst & Node og VISDAs aftaler med uddannelsesinstitutioner har f.eks. aftalelicensvirkning. Det sikrer, at institutionernes undervisere kan bruge alle former for tekster og billeder i undervisning, uanset hvor i verden de stammer fra.

Der er også nogle former for kollektiv rettighedsforvaltning, der ikke hviler på fuldmagter fra rettighedshaverne, men på lovbestemte ordninger. I den slags tilfælde har lovgivningsmagten bestemt, at visse former for ophavsrettigheder håndteres af bestemte ophavsretlige organisationer. Det er f.eks. tilladt at spille musikindspilninger offentligt, f.eks. i radio/tv, uden tilladelse fra de musikselskaber, der står bag indspilningerne, eller de udøvende kunstnere, der medvirker på dem. Til gengæld skal de, der er ansvarlige for afspilningen, betale for det, nærmere bestemt til forvaltningsorganisationen Gramex, der derefter sørger for at få pengene videre til de musikselskaber og udøvende kunstnere, hvis indspilninger det handler om. Denne ordning

fremgår af ophavsretslovens § 65. Den skyldes ikke fuldmagter fra rettighedshaverne, men derimod, at loven siger, at tingene skal være sådan. På samme måde fremgår det af ophavsretslovens §§ 39 ff., at importører og forhandlere af medier, som man kan lagre privatkopieret stof på, skal betale "blankmedievederlag" til forvaltningsorganisationen Copydan KulturPlus, som derefter sender pengene videre til de rettighedshavere, hvis stof må antages at være blevet privatkopieret. Ordningen skyldes ikke fuldmagter fra rettighedshaverne, men derimod, at den er foreskrevet i §§ 39 ff.

Det er et spørgsmål, hvilket juridisk grundlag de forvaltningsorganisationer, der forvalter rettigheder på AI-området, skal baseres på. Efter Akademikernes opfattelse er det utvivlsomt mest nærliggende, at aftalerne så vidt muligt skal hvile på fuldmagter, og at de skal tillægges aftalelicensvirkning. Forvaltningen vil kunne overlades til de allerede etablerede danske forvaltningsorganisationer, herunder Tekst & Node, VISDA og Copydan-foreningerne. De drives af bestyrelser, der er udpeget af de relevante rettighedshaveres faglige organisationer, som derigennem kan arbejde for, at de aftaler, forvaltningsorganisationerne tilbyder, er acceptable for rettighedshaverne. Akademikerne er f.eks. med i bestyrelsen for Tekst & Node og VISDA, hvor vi bestræber os på at sætte akademikerrelevante fingeraftryk på deres aftaletilbud. Samtidig er vi bindeleddet til de akademiske rettighedshavere, hvis rettigheder bliver forvaltet.

Kollektiv rettighedsforvaltning på aftalelicensgrundlag kan kun meningsfuldt fungere, hvis de aktører, som aftalerne retter sig mod, er villige til at indgå aftaler med forvaltningsorganisationerne. Desuden er det nødvendigt, at de pågældende aktører er indstillet på løbende at orientere forvaltningsorganisationerne om, hvilke værker der har brugt, sådan så pengene kan blive sendt videre til de rigtige rettighedshavere. På AI-fronten må det ventes at give udfordringer i forhold til AI-løsninger produceret i USA. For at have dialog med amerikanske techgiganter kan være en betydelig udfordring. Samtidig er techgiganter ikke nødvendigvis villige til at oplyse, hvilke beskyttede værker de har høstet som led i AI-programmering. Hvis der skal indgås AI-aftaler med den amerikanske tech-industri, kræver det derfor en særlig indsats.

De aftaler, som kollektive forvaltningsorganisationer indgår, er normalt territorialt afgrænset i den forstand, at de kun dækker organisationernes egne territorier. De aftaler, som Tekst & Node og VISDA tilbyder de danske uddannelsesinstitutioner, gælder f.eks. kun brug på dansk territorium. Det gælder både i forhold til de rettighedshavere, som organisationerne har fuldmagter fra, og de rettighedshavere, de ikke har fuldmagter fra, og som bindes af aftalerne pga. den beskrevne aftalelicensvirkning.

Det er muligt, at det i en vis udstrækning kan spænde ben for en virkeligt slagkraftig kollektiv licensering på AI-området. I Kulturministeriets "Anbefalinger fra Ekspertgruppe om ophavsret og kunstig intelligens" fra september 2025 anbefales det derfor under anbefaling 3, at der skal ske en forbedring af rammevilkårene for kollektiv licensering på AI-området. I den forbindelse anbefales det undersøgt, om der kan gøres noget, så det bliver lettere at udstede kollektive licenser med aftalelicensvirkning på tværs af landegrænser. Se nedenfor 5.6.

5.4.3. Hvad har vi nået indtil nu?

Sammen med andre rettighedshaverorganisationer arbejder Akademikerne aktivt for at etablere aftalelicenser om AI-udnyttelse i alle de forvaltningsorganisationer, hvor vi er en del af bestyrelsen, dvs. Tekst & Node, VISDA og Forfatternes Forvaltningsselskab. Tekst & Node og VISDA er i skrivende stund ved, som nogle af de første forvaltningsselskaber i verden, at tilbyde danske uddannelsesinstitutioner aftaletillæg, som skal gøre det muligt at bruge AI som led i undervisning, forskning og forskningsformidling. Aftaletillæggene er rettet mod uddannelsesinstitutioner. Desuden vil Tekst & Node inden for nær fremtid tilbyde AI-tillægsaftaler til erhvervslivet og private og offentlige organisationer og firmaer m.fl.

5.5. Næste skridt

Næste skridt bliver at tilbyde licensaftaler rettet mod andre aktører, herunder udviklere af danske sprogmodeller.

Desuden er det et udbredt ønske blandt en række rettighedshaverorganisationer, at der skal indgås kollektive licensaftaler med de store internationale AI-udbydere, herunder Open AI og andre amerikanske virksomheder. I den forbindelse er det væsentligt at være opmærksom på, at de, selvom selve programmeringen måtte ske i USA, medvirker til utallige ophavsretsindgreb på dansk territorium. Det gælder bl.a., når AI-programmer, som er tilgængelige i Danmark, gengiver ophavsretskrænkende output, hvilket sker hele tiden.

Amerikanske techgiganter kan være hårde forhandlere. Det må ventes, at de også vil være det, når det kommer til lovliggørelse af AI-området. I USA har den manglende forhandlingsvilje ført til, at der i øjeblikket verserer et sted mellem 100 og 200 AI-relaterede ophavsretsretssager. I Europa verserer der så vidt vides et sted mellem 5 og 10. Bl.a. har den danske forvaltningsorganisation Koda i november 2025 sagsøgt den AI-baserede musiktjeneste Suno for at have krænket ophavsrettigheder tilhørerne danske rettighedshavere på musikområdet, herunder i kraft af det ophavsretskrænkende output, som tjenesten genererer.

Akademikerne har indgåelse af AI-relaterede ophavsretslicensaftaler som et væsentligt fokusområde. Vi er villige til at investere de resurser, der skal til, for at få løst de AI-relaterede ophavsretlige udfordringer, herunder få hul igennem til techgiganterne.

5.6. Kulturministeriets rapport fra september 2025

Som tidligere nævnt har Kulturministeriet i september 2025 udgivet en rapport ved navn ”Anbefalinger fra Ekspertgruppe om ophavsret og kunstig intelligens”. Rapporten er tilgængelig på www.kum.dk. I rapporten formuleres 10 anbefalinger til den måde, de ophavsretsrelaterede AI-udfordringer skal håndteres på. Anbefalingerne går kort sagt ud på:

1. Det skal på EU-niveau sikres, at der er en højere grad af transparens i forhold til, hvilke data kommercielle AI-løsninger er trænet på. Og der skal indføres en formodningsregel om, at kommercielle AI-løsninger formodes at være trænet på beskyttet

indhold, hvis ikke transparenskravet opfyldes. På den måde kan det bl.a. sikres, at rettighedshavere, der ønsker at forbyde eller licensere AI-høstning af deres frembringelser, får reel mulighed for det. Samtidig er anbefalingen med til at understøtte muligheden for kollektiv licensering på AI-området.

2. Efter de regler, der gælder nu, kan beskyttet stof gøres til genstand for tekst- og datamining efter ophavsretslovens § 11 b, medmindre rettighedshaverne siger nej. Det skal ændres, sådan så det kræves, at rettighedshaverne udtrykkeligt skal sige ja.
3. De skal ske en forbedring af rammevilkårene for kollektiv licensering på AI-området. I den forbindelse skal det bl.a. undersøges, om der kan gøres noget, så det bliver lettere at udstede kollektive licenser med aftalelicensvirkning på tværs af landegrænser. I Danmark skal der desuden skabes en udtrykkelig hjemmel for, at der kan etableres aftaler med aftalelicensvirkning på AI-området.
4. Der skal undersøges, om der kan etableres en obligatorisk voldgiftsmodel, sådan så AI-relaterede tvister ikke behøver afvente domstolsbehandling
5. Ophavsretsloven skal forsynes med en regel, der forbyder digitale deepfakes.
6. Udbydere af kommercielle AI- tjenester skal pålægges at indarbejde effektive sikkerhedsforanstaltninger (guard-rails) med henblik på at forhindre, at tjenesternes brugere oploader beskyttet, potentielt ophavsretskrænkende materiale. På den måde skal f.eks. forfattere kunne give AI-tjenesterne besked om, at deres værker ikke må uploades til tjenesterne.
7. Ophavsretsloven skal ændres, sådan så sager, hvor der nedlægges påstand om straf for AI-relaterede krænkelser, i højere grad end nu skal rejses af anklagemyndigheden i stedet for, som nu, at skulle køres som civile sager anlagt af rettighedshaverne
8. Der skal foretages en undersøgelse af mulige tiltag for at styrke menneskeskabt indhold for det tilfælde, at der er risiko for, at kunstigt genereret indhold udkonkurrerer menneskeskabt indhold.
9. Der skal udarbejdes vejledninger til virksomheder og institutioner om brug af ophavsretligt beskyttet indhold på kunstig intelligens-tjenester og udvikles uddannelses- og oplysningstiltag, der er målrettet institutioner, elever og andre brugere af kunstig intelligenstjenester, samt at der afsættes midler til disse formål.
10. Det skal præciseres i ophavsretslovgivningen, at udbud af AI-systemer indebærer overføring til almenheden af de værker, som systemerne er trænet på.

Efter Akademikernes opfattelse er især anbefaling 1-3 og 8-10 egnede til at sikre de målsætninger, der beskrives tidligere i rapporten. Særligt for så vidt angår pkt. 2 bemærker Akademikerne dog, at vi anser det for essentielt at fastholde den særlige regel om tekst- og datamining i forbindelse med forskning i DSM-direktivets art. 3, jf. ophavsretslovens § 11 c, herunder at den form for tekst- og datamining skal ske uden tilladelse.

Vi trækker i øvrigt gerne i arbejdstøjet for at føre anbefalingerne dem ud i livet.